

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

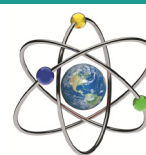
No7
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 268 sahifa,
1-iyul, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Umarova H. O'. – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti rektori

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik

Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik

Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor

Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor

Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor

Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor

Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor

Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor

Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor

Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)

Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)

Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)

Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)

Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)

Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)

Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent

Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor

Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor

Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor

G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)

Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti

Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor

Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)

Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalar tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)

Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent

Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori

Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari

Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Umarova H. O'. – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Rector of the Nizami National Pedagogical University of Uzbekistan

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Konvergent tahririyat mas'uliyati: Yangi O'zbekistonni barpo etish jarayonini yoritish tendensiyalari	16
Doniyorov Salim Musurmonovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy bilimlarini shakllantirish.....	23
Nazarov Odil Omanqulovich	
"Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasi"da ijtimoiy-pedagogik hamkorlikning o'rni	27
Abirova Umida Nazarovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda uchraydigan nutq nuqsonlarini oldini olish va uning ahamiyati	30
Akramov Dostonbek Ikromjon o'g'li	
Pedagogik jarayonda axloqiy qarashlarni shakllantirish usul va vositalari	34
Xudoykulova Shaxlo Mamaniyozovna	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarining ijodkorligini rivojlantirishda ta'limiy o'yinlarning ahamiyati	38
Salimova Dilmira Farxodovna	
Aholining iqtisodiy axborot savodxonligini oshirishdagi muammo va kamchiliklar	41
Rajabov Asliddin Xolmirzayevich	
Favqulodda vaziyatlar yo'nalishi ta'limida muloqotning ahamiyati.....	44
Boltayev Baxtiyor Yunusovich	
Biologiya ta'limi va raqamli texnologiyalar	48
E. Po'latova	
Boshlang'ich ta'limga tayyorlov guruhi bolalarini kasbga yo'naltirishda stem yondashuvining ahamiyati ...	51
Egamova Ravshanoy Surobjonovna	
O'zbekiston TIMSS natijalarini qanday yaxshilashi mumkin?	
Innovatsion ta'lim yondashuvlari va samarali strategiyalar.....	55
G'ayniddinov Shayxislom Tolibjon o'g'li	
Nutq kamchiliklarini bartaraf etishda mutaxassislar hamkorligi	60
Isayeva Mushtariy Alisher qizi	
Developing Student's Critical Skills Through Technology-Enhanced English Lessons	63
Mavlonova Dildora Shuxrat qizi	
Bahrom Ro'zimuhammad she'rlarini o'qitishda integratsiya usulidan foydalanish	67
Nomozova Dilobar Suyun qizi	
Aksiologik yondashuvlar asosida bo'lajak pedagoglarda altruizm ko'nikmalarini shakllantirish: bosqichlar va tamoyillar	72
Norboyeva Moxigul Shavkat qizi	
3D Modeling of Virtual Chemical Laboratories	75
Qayumov Jamshid Ma'rufjon o'g'li	
Fostering Metacognitive Skills in Efl Learners Through Ai-Supported Instruction: a Review of Recent Literature	80
Ruzieva Maftuna	
Onlayn va gibril ta'lim sharoitida mashinasozlik texnologiyasi faniga qiziqishni oshirishning nazariy asoslari.....	85
Sarimsakova Soxibaxon Raxmonjanovna	
Loyihalashtirilgan integral darslar samaradorligi (9-sinflar uchun "Metallar va ularning umumiy xususiyatlari" mavzusida)	88
Sharipova Hakima Shavkatovna	
Metacognition and Self-Regulated Learning	92
Turayeva Nazira Ibragimovna	
Методические возможности совершенствования обучения научной письменной речи на основе коммуникативно-деятельностного подхода	95
Меденцева Наталья Петровна	
Transformatsion jarayonlarda tibbiyot oliy ta'lim muassasalari raqobatbardoshligini oshirish strategiyalari	100
Jonibekov Jasur Jonibekovich	

O'zbek milliy musiqasi: boy madaniyat va san'atning ajralmas qismi.....	105
Rustamova Maxsuma Farxodbek qizi	
Sharq va G'arbda tibbiyot fanlarining yaratilishi tarixi.....	108
Bakayev Najmiddin	
Didaktik o'yinlar bola faoliyatining asosiy vositasi sifatida.....	112
Egamova Madina Qobil qizi	
Tibbiyot oliy ta'lim muassasalari talabalarining konvergent-kreativ tafakkurini takomillashtirishning didaktik asoslari.....	116
Egamova Shukriya Amanovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida universal ta'lim faoliyatlari orqali tarbiyaviy maqsadlarga erishish imkoniyatlari	119
G'aybullayeva Nafisaxon Nosirjon qizi	
Matematika o'qitishning klassik metodlaridan zamonaviy usullarga o'tish	124
G'ofurov Jamoliddin Xusniddinovich	
Jahon miqyosida maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari	128
Hoshimova Dilnoza Boymirzoyevna, Mahmudova Zulfiya Homidovna	
Bo'lajak o'qituvchilarning prognostik kompetensiyasini rivojlantirish tamoyillari.....	131
Ikromova Munisa Sheraliyevna	
Bo'lajak muhandislarni kasbiy tayyorgarligini grafik ma'lumotlar asosida oshirishning didaktik asoslari	134
Jumanazarova Zuhra Qosimjonovna	
Sport va jismoniy tarbiya pedagogikasida innovatsion metodlar	138
Jumanova Iroda Shokirjon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish	141
Jumayeva Sarvinov Ilhombekovna	
Talabalarda nutqiy tarkibiy tuzilmalarni shakllantirish texnologiyasi	145
Kiyamova Maxbuba Sultanovna	
Innovatsion yondoshuv asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining fikrlash qobiliyatini rivojlantirishning amaliy jihatlarini	148
Mamadiyev Jamol	
Ingliz tili matnlarini o'rganishda 6-sinf o'quvchilarining grammatik kompetensiyasini oshirish va tatbiq qilishning samarali usullari.....	152
Sharipova Firuza Mehriddinovna	
Kar va zaif eshituvchi yuqori sinf o'quvchilarining axborot kompetensiyasini rivojlantirish modeli	155
Tursunov Hojiakbar Hamidullo o'g'li	
Maktabgacha ta'limda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim – pedagogik muammo sifatida.....	159
Xallovkova Maksudaxon Ergashevna	
Altruistik xulq-atvorning shaxsiy va ijtimoiy determinantlari.....	162
Xatamova Ferangiz Ibodulloyevna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy-pedagogik mahoratini teatr pedagogikasi vositalari orqali rivojlantirishning xorijiy va milliy tajribasi	166
Xudoyberganova Matluba Qulsoxatovna	
Refleksiv yondashuvning ta'lim jarayonidagi o'rni va afzalliklari.....	170
Yodgorova Gulrux Farhodovna	
Совершенство методики формирования компетентности будущих студентов-искусствоведов в условиях цифрового образования.....	174
Юлдашев Эргаш Сабинович	
O'z-o'zini rivojlantirish tushunchasi va uning pedagogik mohiyati.....	177
Kudenov Temurbek Maxsetbaevich	
Boshlang'ich sinf o'qish darslarida hikoya janrini o'qitishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish dolzarb muammo sifatida	180
Ergasheva Shoxida Nurmuxammadovna	
Ingliz tili darslarini interaktiv tashkil etishda raqamli ta'lim vositalarining o'rni va metodik yondashuvlar	185
Raxmatullayeva Barno Baxtiyor qizi	
The Effectiveness of Using Podcasts to Enhance Listening Comprehension and Vocabulary Acquisition in Secondary School English Classes	189
Meliboyev Zuxriddin Isroil ugli	

O'zbekiston tarixi darslarida pedagogik improvizatsiyani texnologiyalashtirish va raqamlashtirish imkoniyatlari	192
Ergasheva Muhayyoxon G'anijonovna	
Tasviriy faoliyat vositasida maktabgacha yoshdagi bolalarning badiiy-ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirishning samaradorligi.....	196
Arslanova Umidaxon Komiljon qizi	
Baxtli pedagoglar sirlari yoki kasbdagi subyektiv farovonlik	201
Adilova Zulfiya Djavdatovna	
Ayollarning siyosiy faolligini oshirishda gender kvotalarining o'rni	204
Abdukaxorova O'g'iloy Isroiljon qizi	
The Content of Developing Students' Communicative Culture Through a Bilingual Approach	207
Abdukhaliyeva Feruzakhon Ulugbek kizi	
Maktabgacha yoshdagi nutqida kamchiligi bo'lgan bolalar so'zlashuv nutqini shakllantirishda o'yin texnologiyalaridan foydalanish ahamiyati.....	210
Abdullayeva Ugiloy Djurayevna	
Chet tili intellektual va kasbiy rivojlanish kaliti	214
Aripova Sayida Abdulaxatovna	
Raqamli etiket: zamonaviy ta'limda yangi madaniyat talabi	217
Rasuljon Atamuratov	
Raqamli xiyonat: zamonaviy munosabatlar va sodiqlik inqirozi.....	221
Azizova Shodiya Utkur qizi	
Badiiy tarjimada leksik birliklarning lingvomadaniy aspektlari	224
Mardiyeva Maxbuba Shavkatovna	
O'quvchilarda funksional savodxonlikni rivojlantirishga yo'naltirilgan dasturiy platformani pedagogik loyihalash.....	228
Obloqulov Sulaymon Maxmayusuf o'g'li	
Kurashchilar orasida jarohatlarning oldini olish: rehabilitatsiya va profilaktik uslublar	232
Ochilova Sarvinoz Salim qizi	
Xalq og'zaki ijodi vositasida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini o'quvchilarning o'qish savodxonligini rivojlantirishga tayyorlashning pedagogik-psixologik jihatlarini	236
Oxunova Nozimaxon Mirzag'ulom qizi	
Loyiha asosidagi o'qitish orqali yoshlarda liderlik qobiliyatini rivojlantirish usullari.....	239
Risvayeva Charos Zaydilla qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarga ingliz tilini o'yinlar vositasida o'rgatishga qaratilgan mashq va topshiriqlarning samaradorligi.....	242
Toshniyozova Dildora, Meliyeva Nargizaxon	
Bo'lajak o'qituvchilarni tarixiy va ma'naviy ideallarga aksiologik munosabatini rivojlantirish modeli	245
Tursunova Dilnoza Adhamjon qizi	
Shaxs rivojlanishida pedagogika va psixologiya o'rni	248
Umirova Guldona Jamoliddin qizi	
Toshkent shahri havosi ifloslanishining sabablari va oldini olish choralari	251
Ungalov Akmal Navruzovich	
Sun'iy intellekt asosida tuzilgan interaktiv platformalar va ulardan foydalanuvchi tajribasi	254
Xabirova Zulfiya Anvarbekovna	
Talabalar ijtimoiy faollik indeksini rivojlantirishda tyutorlik faoliyatining o'rni va ahamiyati	257
Xamrakuov Jasurbek Muxammadjon o'g'li	
Hozirgi davr pedagogikasida sharqona ta'limning ahamiyati.....	260
Yuldasheva Mastura Islamovna	
Пословицы и поговорки как отражение картины мира	263
Алламбергенова Шахноза Садатдиновна	

BADIIY TARJIMADA LEKSIK BIRLIKLARNING LINGVOMADANIY ASPEKTLARI

Mardiyeva Maxbuba Shavkatovna
SamDCHTI o'qituvchisi

ORCID: 0009-0008-7677-8149

Annotatsiya: Ushbu maqolada badiiy tarjima, lingvomadaniyat, leksik ma'no tushunchalari atroflicha o'rganilib, o'zbek tilidan ingliz tiliga tarjima qilingan "Dunyoning ishlari" qissasida qo'llanilgan lingvomadaniy xususiyatga ega leksik birliklarning asliyat va tarjima matnlarida ifodalangan o'ziga xos xususiyatlari tarjima tahlili asosida bir necha misollar orqali yoritib beriladi. Tahlilda keltirilgan misollarga izoh beriladi, shuningdek, ba'zi hollarda tarjima matniga xos ekvivalent leksik birliklar tavsiya etiladi. Quyida tarjimada til birliklarini atroflicha o'rganish lingvomadaniy tahlil jarayonida katta ahamiyatga ega ekanligi haqida batafsil ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: badiiy tarjima, lingvomadaniyat, muqobillik, leksik birliklar, badiiy romanlar, lisoniy birliklar, til vositalari.

Abstract: This article provides a comprehensive examination of the concepts of literary translation, linguistic and cultural studies, and lexical meaning. It analyzes culturally bound lexical units used in the translation of the short story "The Affairs of the World" from Uzbek into English, highlighting their distinctive features in both the original and translated texts. Several examples are provided and commented on, and in some cases, equivalent lexical units are suggested for the translated version. The paper emphasizes the importance of linguistic and cultural analysis in the study of language units during the translation process.

Key words: literary translation, linguistic and cultural studies, equivalence, lexical units, literary prose, linguistic units, language means.

Аннотация: В данной статье всесторонне рассматриваются понятия художественного перевода, лингвокультурологии и лексического значения. На основе анализа перевода повести "Дела мира" с узбекского на английский язык исследуются лексические единицы с лингвокультурной спецификой, их особенности в оригинальном и переводном текстах. Приводятся примеры, анализируются случаи использования, а также даются рекомендации по эквивалентным лексическим единицам в переводе. Особое внимание уделено значению лингвокультурного анализа при изучении языковых единиц в процессе перевода.

Ключевые слова: художественный перевод, лингвокультурология, эквивалентность, лексические единицы, художественные романы, языковые единицы, языковые средства.

KIRISH

Tarjima jarayoni nafaqat tilshunoslik, balki madaniyatshunoslik bilan ham uzviy bog'liq murakkab ijodiy faoliyat sanaladi. Ayniqsa, badiiy tarjima – bu ikki xalq madaniyati, estetik qadriyatlari va milliy tafakkuri o'rtasidagi ko'prikdir. Badiiy matnlarda uchraydigan leksik birliklar o'zida nafaqat tilning so'z boyligini, balki xalqning tarixiy xotirasi, urf-odati, dunyoqarashi va madaniy stereotiplarini ham mujassamlashtiradi. Shu bois ularning tarjimasi lingvomadaniy jihatdan nihoyatda mas'uliyatli yondashuvni talab etadi. Mazkur maqolada badiiy tarjimada leksik birliklarni lingvomadaniy aspektda tahlil qilish zarurati asoslab beriladi, ularning tarjimada to'g'ri talqin qilinishi uchun muhim omillar o'rganiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Rossiyada N.N. Amosova va A.V. Kunin ingliz frazeologizmlarini tarixiy, nazariy-lingvistik aspektda o'rgangan. A.V. Kunin asarlarida leksik birliklar uch turdagi turg'un iboralarga – ya'ni idiomatika, idiofrazematika, frazeomatika kabilarga bo'linishi ta'kidlangan.

O'zbekistonda badiiy tarjimashunoslik o'ziga xos taraqqiyot yo'lini bosib o'tgan. Bugungi kunda bevosita badiiy tarjima qilish va uning asosida tarjimashunoslik taraqqiy etib bormoqda. Mamlakatimizda badiiy tarjima

xususiyatlariga oid G'. Salomov, S. Mamajonov, N. Komilov, J. Sharipov, N. Vladimirova, E. Ochilov, Yu. Po'latov, I. G'ofurov, O. Mo'minov, A. Rashidov, R. Turg'unova, Z. Alimova, N. Qambarov, X. Hamidov, M. Xolbekov, Sh. Safarov, X. Do'stmuhammad, Ya. Egamova, Sh. Karimov, X. Rahimov, Z. Isomiddinov, R. Fayzullayeva, Yo. Hamroyev, L. Husainova, A. Tursunov, G. Mahmudov, B. Ermatov, X. Ismoilov, K. Jo'rayev, F. Saidov, N. Otajonov, R. Shirinova, R. Karimov, Sh. Isoqova, Sh. Abdullayev, N. Isamuhamedova kabi olimlarning izlanishlari, xususan ingliz tilidan o'zbek tiliga tarjimalarga doir Q. Musayev, M. Baqoyeva, S. Shukrullayeva, N. G'iyosov, S. Sobirov, Q. Siddiqov kabilarning tadqiqotlari soha rivojiga xizmat qilgan.

Ilmiy-texnikaviy, madaniy va iqtisodiy taraqqiyot bosqichida xorijiy til dunyo bo'ylab turli xalqlar vakillari o'rtasida og'zaki va yozma aloqa vositasi sifatida keng qo'llanilib kelinmoqda. Zamonaviy texnologiyalarning rivojlanishi sababli, bugungi davrda dunyoning turli mamlakatlaridagi olimlar tezkor ma'lumot almashish va qo'shma tadqiqotlar olib borish imkoniyatlariga ega bo'lib, ushbu aloqa vositalari tufayli zamonaviy ilm-fan misli ko'rilmagan natijalarga erishmoqda. Bunday sharoitda ko'pgina ishlab chiqaruvchi tashkilotlar ilmiy adabiyotlarning yuqori sifatli tarjimasiga ehtiyoj sezilarli darajada oshib bormoqda. Tarjimonlar esa ilmiy adabiyotlar tarjimalarini doimiy ravishda o'zining so'z boyligiga qo'shib borishi, atamalarni tushunish qobiliyatini oshirib borishi va ularning ma'nosini bilishi shartdir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tarjima san'ati butun dunyo madaniyati rivojlanishida muhim rol o'ynaydi va bir tilning barcha jozibasi hamda madaniyatini boshqa tilga ko'chira oladi ^[1, 28]. Agar bu badiiy tarjima bo'lsa, mutarjimdan yanada ko'proq ilhom, mashaqqat va kuch talab qilinadi. Lingvomadaniyat badiiy tarjimaning asosini tashkil etadi. Tarjima, ayniqsa badiiy tarjima haqida so'z ketganda, avvalo uning kelib chiqishi va ushbu so'zga berilgan ta'riflarni keltirib o'tish zarur, deb hisoblaymiz. "Tarjima haqida ilk nazariy fikrlar dastlab qadimgi Rimda yuzaga kelgan edi", – deydi filologiya fanlari doktori, professor M. Xolbekov o'zining "Jahon adabiyoti" jurnalida chop etilgan maqolasida. Yunon va lotin tillarini mukammal bilgan Aristotel, Sitseron va Goratsiy tarjima jarayonida so'z ketidan quvish yaramasligini, ularning ma'no ifodalarini avval tarozida o'lchab, keyin tarjima qilish ma'qul ekanligini ta'kidlaganlar.

Keyinchalik Italiyada Bartolomeo va Manetti, Fransiyada Dyū Belle va Malerb, Angliyada Bekon va Drayden, Germaniyada Gyote va Gumboldt, Rossiyada esa Lomonosov va Sumarokov tarjima xususida o'z nazariy tushunchalarini bildirganlar. XX asrgacha "tarjima" so'zi asosan tarixiy, falsafiy va adabiy asarlar o'girmasiga nisbatan qo'llanilgan, og'zaki tarjimaga esa turkiy tillarda "tilmoch", slavyan tillarida "tolmach", nemis tilida "dolmetschen", ingliz va fransuz tillarida esa "interpret" atamalari ishlatilgan. "Tarjima" so'zi "tarjimon" so'zidan hosil bo'lgan bo'lib, "tarjimon" esa fors tilidagi "tarzabon" so'zidan kelib chiqqan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Badiiy tarjima – bu tilni tarjima qilishdan ko'ra kengroq tushuncha bo'lib, tarixiy tajribalarni, o'ziga xos dunyoqarashlarni va madaniyatlarni boshqa tilga o'g'irishni o'z ichiga oladi. Lingvomadaniyatshunoslikda ruhiy madaniyat prizmasi orqali tarixiy va zamonaviy lisoniy faktlar tahlil qilinadi. V.A. Maslova kontsepsiyasida bu borada V.N. Teleya ilmiy izlanishlaridan farqli natijalarni ko'rish mumkin. Xususan, lingvomadaniy tadqiqotlarda sinxroniya va diyaxroniya masalalari ham tadqiq qilinadi. Bundan tashqari, badiiy tarjima – bu ijodiy she'riyat, dramatik va nasrni boshqa xorijiy tillarga o'g'irish jarayonidir. Bu o'quvchining dunyo va uning tarixi, falsafasi, siyosati to'g'risida tushunchasini rivojlantirishga yordam beradi. Badiiy tarjima nima ekanligi to'g'risida gapirar ekanmiz, bu tarjimondan birinchi navbatda ijodiy yondashuvni va tarjima mahoratini talab qiladigan tarjimaning bir turidir.

Badiiy tarjima quyidagilarni tarjima qilishni o'z ichiga oladi:

- Badiiy romanlar;
- Adabiy maqolalar;
- Pyesalar;
- She'rlar;
- Romanlar;
- Qo'shiqlar;
- Dostonlar;
- Qissalar va boshqalar.

So'nggi yillarda til va madaniyat masalalarini lingvokulturologiya fani atroflicha o'rganishga kirishdi. V.V. Vorobyevning yozishicha: "Bugungi kunda lingvokulturologiyani muayyan yo'l bilan saralangan madaniy qadriyatlar majmuini o'rganadigan, nutqni yaratish va uni idrok qilishdagi jonli kommunikativ jarayonlarni, lisoniy shaxs tajribasini va milliy mentalitetni tadqiq etadigan, olam manzarasining lisoniy tasvirini tizimli ravishda beradigan, ta'limning bilim olish, tarbiyaviy va intellektual vazifalarining bajarilishini ta'minlaydigan yangi filologik fan sifatida qayd qilish mumkin."

Demak, lingvokulturologiya – madaniyat va tilning o'zaro aloqasi va o'zaro ta'sirini hamda bu jarayonni lisoniy va nolisoniy (madaniy) birliklarning bir butun strukturasi sifatida aks ettiradigan kompleks fandir ^[7,14]. Lingvomadaniyat har bir xalqning faqat bugungi kundagi turmush tarzini emas, balki ularning asrlar davomida saqlanib kelayotgan milliy an'analari, badiiy va ilmiy madaniyati, musiqa, adabiyot, badiiy tasvir, me'morchilik, teatr, kinematografiya, turmush tarzi kabilarni ham o'zida mujassamlashtiradi. Har bir aloqa yoki asl xabar amaliy qimmatga ega. Tarjimon xabarning dalillar bayonoti, taklif, buyruq yoki hazil ekanini bilishi lozim. Misol uchun, "Men bilmayman" ("I don't know") iborasi faqatgina bayonot sifatida emas, balki ikkilanish ("Ko'ramiz") degan ma'noni ham anglatishi mumkin. "What gives" – Amerika shevasida "Ishlar qalay?" degan savol mazmunini beradi. Bu tarjima – xabarni lingvistik va madaniy to'siqlar orqali o'tkazish jarayonidir ^[6,28].

O'zbek lingvomadaniyati uchun ayollarning yuzini oyga, olmaga, ba'zan kulchaga qiyoslash me'yor hisoblanadi. Inglizlarda esa olchaga, atirgulg'a (as red as a cherry / rose), xitoy va koreyslarda o'rikka, majnuntol novdasiga o'xshatish odat tusiga kirgan.

Xitoy va Koreyada ayollarni ilonga o'xshatish – u yerda ijobiy qabul qilinadi. Chunki mazkur lingvomadaniyatlarda ilon donolik, go'zallik va ephillik ramzi hisoblanadi. Ayni tushuncha turli lingvomadaniyatlarda o'zgacha ifoda vositalari, ya'ni boshqacha o'xshatish etalonlari orqali aks ettiriladi. Masalan, baquvvat kishilarni o'zbeklar filga, inglizlar esa otga qiyoslaydi: filday baquvvat, strong as a horse.

Yoki o'zbeklar tinimsiz ishlaydigan, mehnatkash kishilarni chumoliga (chumoliday), turklar esa ariga (ari gibi) o'xshatadilar ^[6,32]. Leksik birliklar, ya'ni so'zlar, iboralar va frazeologik birliklar tilning asosiy elementlari bo'lib, ular o'z madaniy kontekstida o'ziga xos ma'nolarni ifodalaydi. Badiiy tarjimada bu birliklarni to'g'ri tushunish va tarjima qilish uchun ularning madaniy kontekstini chuqur o'rganish zarur. So'z yoki leksik birlikning leksik ma'nosini uning ma'lum bir til tizimidagi o'ziga xos qiymati va ushbu tizimda foydalanish orqali egallagan "o'zni" deb hisoblash mumkin ^[8,12]. Har bir so'z ifodalagan lug'aviy ma'nosi bilan boshqa leksik birliklardan farqlanadi. Tarjimaning asliyatga mazmunan va shaklan mos tarzda yaratilishining yagona sharti tarjimonning o'z tilida monand leksik vositalar tanlab ifoda etishidadir. Bu mas'uliyat uning zimmasiga, avvalo, asliyat ma'no va vazifasini bekamu-ko'st tushunish, so'ngra xotirasida shakllangan fikrni o'z ona tili madaniyati va me'yorlari asosida to'la-to'kis ifoda etish vazifasini qo'yadi.

Til vositalari badiiy nutq tarkibida nafaqat o'zlarining moddiy-mantikiy ma'nolaridan mavhumlashib, hissiy-ta'sirchan va badiiy-estetik (obrazli) ma'no va ma'no belgilari kasb etganlarida, balki oddiy muloqot tarkibida dastlabki atov ma'nolarida qo'llanilganlarida ham tarjimon oldiga zaruriy lisoniy vositalarni to'g'ri tanlash borasida qator amaliy mushkulotlarni kundalang qiladi ^[9,71]. Masalan, inglizcha "for" va uning ruscha lug'aviy ekvivalenti "ради" predloglari barcha lug'atlarda o'zbekchaga "uchun" tarzida berilgan bo'lib, aksariyat matniy holatlarda ularning biri ikkinchisini bemalol almashtira oladi. Ammo "for" (ради) predlogi M. Tvenning "Janna d'Ark" romanida qo'llanilgan "Well, I'll do it for you" ^[JA, 188] jumlasida tarkibida "uchun" yordamchisiga xos "foydasi yo'lida" ma'no belgisini aks ettirmasdan, "hurmati uchun" kabi qo'shimcha, lug'atda aks etmagan ma'no belgisini kasb etadiki, bu yerda "uchun"dan foydalanish adekvatlikni ta'minlay olmasligiga ko'zi yetgan tarjimon asliyat ma'nosini aniq ifodalay oladigan "yuzi-xotiri uchun" birikmasini tanlaydi: "Так и быть, сделаю это ради вас – Ж.А., 151 // Х.а. Майли, сенинг юзи-хотиринг учун шундай қиламан – ЖА, 140. ^[9,71]"

Ma'lumki, har bir xalq madaniyatida o'ziga xos xususiyatlar mavjud bo'lib, ular madaniyatlararo tafovutlarni, ya'ni farqli jihatlarni namoyon etadi hamda tarjima jarayonida tarjimonga qiyinchiliklar tug'diradi. O'tkir Hoshimovning "Dunyoning ishlari" qissasi haqida so'z ochar ekanmiz, avvalo qissa oddiy va xalqchilligi bilan ajralib turishi haqida ta'kidlash joiz.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Badiiy tarjimada lingvomadaniy yondashuv to'g'risida so'z borganda, birinchi o'rinda asl matnni tarjima matniga imkon qadar to'liq va to'kis holatda tarjima qilishni aytamiz. Ammo har qanday matnning lingvistik o'ziga xosligi bo'ladi. Agar tarjimon bu uslub va yo'nalishlarni tarjimada qo'llay olmasa, tarjimada muqobilik saqlanmaydi va bu tarjimonning o'z ijodiy ishiga aylanib qoladi. Shuning uchun ham tarjimonlar matnlarni to'liq tarjima metodlari va uslublaridan foydalangan holda tarjima qilishlari kerak. Chunki lingvomadaniyatning o'zni badiiy tarjimada nihoyatda beqiyosdir. Umuman olganda, lingvomadaniyatga xos ko'nikma va bilimlarsiz tarjimon

kutgan natijaga erisha olmaydi – bu tabiiy. Lekin badiiy tarjimada leksik birliklarning lingvomadaniy aspektlarini hisobga olish tarjimadagi muvaffaqiyat uchun zarurdir. Tarjimonlar madaniyatlararo ko'prik yaratishda asosiy rol o'ynaydi, chunki ular nafaqat so'zlarni, balki madaniy tushunchalarni ham o'tkazadi. Tarjimadagi muvaffaqiyat leksik birliklarning lingvomadaniy aspektlarini to'g'ri tushunish va ularni moslashtirishga bog'liqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abjalova M., Rashidova U., Abdumuminov B. Matnlarni qayta ishlash manbalari // Computer Linguistics: Problems, Solutions, Prospects. – 2022. – T. 1. – № 1.
2. Abjalova M., Rashidova U. (2023). Til korpuslarida frazemalar bazasini yaratish omillari. Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi / International Journal of Turkic Dialects (TÜRK LAD), 7-cilt, 2-sayı, 273–278.
3. Berdiyev H., Rasulov R., Yo'ldoshev B. O'zbek frazeologiyasidan materiallar. – Samarqand, 1978.
4. O'zbek tili frazeologik lug'ati. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa, 2022. – 636 b.
5. Oybek. Qutlug' qon. – Toshkent: "Zukko kitobxon", 2021. – 368 b.
6. Mardiyeva M. Frazeologik birliklarni tarjima qilishning muqobil usullari haqida. Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit, 674–676.
7. Rahmatullayev Sh. O'zbek tilining frazeologik lug'ati. – T.: Qomuslar yosh tahririyati, 1992.
8. Rashidova U. M. Multi-Meaning Somatic Phraseology in the Uzbek Language and Their Stylistic Coloring // Thematics Journal of Social Sciences. – 2021. – T. 7. – № 5.
9. Mardiyeva M. G'ulom asarlarida qo'llangan frazeologik birliklarning lingvomadaniy tahlili. Educational Research in Universal Sciences, 6 (ISSN: 2181-3515), 105–109.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №7

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.